

ÖNSÖZ

Son yıllarda sosyal bilimlerde üzerine en çok çalışılan konulardan olan zaman ve mekân, bir kültürü anlamak için bakılacak en iyi yerlerden ve oyun dilinin en önemli, belirleyici öğelerinden ikisi. Sürekli kırılan, bakanın nerede durduğuna göre değişen, her taşın altından, her kapının ardından çıkan, her kavramın gölgesi olan zaman ve mekân, derinliği, bağlamları ile bir araştırmacı için gidildikçe bitmeyen bir engin. Bakhtin'in dediği gibi “... anlamlar alanına her giriş, ancak ve ancak zaman-uzamın kapısından geçerek başarılı”sa, ben bu kapıyı tiyatromuzda biraz da olsa aralamaya çalıştım. Çizgiselliği sorgulayan bir kitabın çizgisel bir mantıkla, neden-sonuç ilişkisiyle yazılmaması gerekirdi belki ama bu cümle bile içinde bir çelişki taşıyor. Çünkü yazının ve bilimin mantığı çizgiselliği, nedenselliği zorunlu kılıyor. Yine de bu mantığı kırmak için olmasa bile sarsmak için diyelim, giriş ve sonuç şematizmine bağlı kalmadım. Giriş Yerine ve Sonuç Olarak bölümlerinde tiyatronun özüne ait iki materyali, öykü ve şiiri kullanarak okuyucuyu zamanın ve mekânın doğası üzerine döngüsel bir yolculuğa çıkarmayı amaçladım.

Elbette oyun örneklerim sınırlı sayıda seçildi. Yüzyıllara yayılan geleneksel tiyatromuzu temel estetik formlarda özetlemek mümkün ama Batılılaşma sonrası yazılan oyunlarımız yazarlara, türlere, dönemlere göre kimi farklılıklar gösteriyor. Bu yüzden, kültürel yapıdan yola çıkarak aradığım zaman ve mekâna ait temel formları içeren örneklerin dışına çıkan oyunlar bulmak da mümkün. Algımızda zaman ve mekânın hangi temeller üzerinde kurulup hangi değişimlerden geçtiğini ve bunun oyunlarımızda nasıl yansıdığını çözümlenmeye çalışırken, özellikle zihniyet/kültür çözümlenmelerinden faydalandım ve buna uygun örnekler seçtim.

Kitapta daha önce makale olarak yayınlanmış iki yazımdan kısmen de olsa faydalandım. Folklor/Edebiyat dergisinin 48. sayısında yayınlanan “Geleneksel Türk Tiyatrosunda Zaman Algısı”, kitabın fikrinin ilk denendiği yer oldu. Yine “Tarih Parçalar Mit Bağışlar” bölümünde ele alınan Ülkü Ayvaz’ın oyunları üzerine bir çözümleme daha önce Tiyatro Araştırmaları Dergisi’nin 20. sayısında yayınlanmıştı. Her iki yazı da beni zaman/mekânın kuyusuna iten ya da daha doğru bir söyleyişle döngüsünde devindirmeye başlayan çalışmalardı.

Bu kitabın yıllara yayılan serüveninde çok kişinin payı, desteği oldu. Prof. Dr. Murat Tuncay anlayışı ve güveniyle hem zihnime güç, hem çalışmama olanak verdi. Prof. Dr. Hülya Nutku kendi işini arttırma pahasına bana çalışma zamanı yarattı. Hocalarımla, meslektaşlarımla, ailemin, dostlarımla ilgisi ve desteği eksik olmadı. Benzer bir konuyu sinemada çalışan Meral Özçınar ile kitaplar, fikirler alıp verdik. Soluğum kesildiğinde soluk, zihnim teklediğinde düşünce, içim çekildiğinde coşku veren ve bu çalışmanın her anını benimle paylaşan Yasemin Sevim’di. Hepsine çok teşekkür ederim.

Aslıhan Ünlü
Ocak 2009

İÇİNDEKİLER

Giriş Yerini

Zaman/Mekân Deneyimi

Zamanın Oyunu / Oyunun Zamanı

Mekânını Oyunu / Oyunun Mekânı

Tarih Parçalar Mit Bağışlar

Sonuç Olarak

Kaynakça

Notlar